

Un resum: La II República espanyola

Resum

La Segona República Espanyola (1931-1936) va representar un període de profunda transformació política, social i cultural, marcat per un ambiciós programa de modernització i una polarització creixent que va culminar en una guerra civil. El període es pot dividir en tres etapes principals. La primera, el **Bienni Progressista (1931-1933)**, va ser liderada per una coalició republicanosocialista que va impulsar reformes estructurals en l'exèrcit, l'Església, l'educació, l'agricultura i l'organització territorial, a més de concedir el sufragi femení. Aquestes reformes van generar una forta oposició dels sectors conservadors (terratinents, jerarquia eclesiàstica, part de l'exèrcit) i, simultàniament, van ser considerades insuficients per l'esquerra revolucionària, especialment l'anarquisme.

La segona etapa, el **Bienni Conservador (1934-1936)**, va començar amb la victòria electoral del centredreta. El nou govern va procedir a paralitzar o revertir gran part de les reformes anteriors, provocant una radicalització de l'esquerra que va esclatar en la Revolució d'Octubre de 1934, amb focus principals a Astúries i Catalunya, la qual va ser durament reprimida. La inestabilitat política i els escàndols de corrupció van portar a la fi d'aquesta etapa.

Finalment, la victòria del **Front Popular** el febrer de 1936 va suposar la represa del programa reformista de 1931. No obstant això, el clima de confrontació social era ja extrem, amb una violència política generalitzada entre milícies d'esquerra i dreta. En aquest context, sectors de l'exèrcit, amb el suport de forces polítiques conservadores i d'extrema dreta, van organitzar un cop d'Estat que, en fracassar parcialment el 17 i 18 de juliol de 1936, va dividir el país i va donar inici a la Guerra Civil Espanyola.

1. La proclamació de la República i el Govern provisional (1931)

Antecedents i Eleccions Municipals

L'agost de 1930, forces republicanes, nacionalistes i socialistes van signar el **Pacte de Sant Sebastià** amb l'objectiu de posar fi a la monarquia borbònica, compromesa pel seu suport a la dictadura de Primo de Rivera. Després d'un intent fallit d'aixecament militar a Jaca el desembre de 1930, el govern de l'almirall Aznar va convocar eleccions municipals per al 12 d'abril de 1931.

Aquestes eleccions van ser percebudes per la població com un plebiscit entre monarquia i república. Tot i que els partits monàrquics van obtenir un nombre major de regidors en total, les candidatures republicanosocialistes van aconseguir una victòria aclaparadora a les grans ciutats i regions industrials, triomfant a 41 de les 50 capitals de província. A les Illes Balears, a diferència de la tendència general, van guanyar els partits liberals i conservadors.

Proclamació i Govern provisional

Davant els resultats i les massives manifestacions populars, el rei **Alfons XIII va suspendre la potestat reial** i va marxar a l'exili. El **14 d'abril de 1931 es va proclamar la Segona República Espanyola**.

Immediatament es va formar un govern provisional, presidit per **Niceto Alcalá Zamora** i integrat per membres de la coalició republicanosocialista. Aquest govern va iniciar les primeres reformes urgents:

- Amnistia per a presos polítics i legalització de partits i sindicats.

- Lleis socials per a jornalers, incloent la jornada de vuit hores i el salari mínim.
- Establiment d'una Generalitat Provisional de Catalunya.

La implantació del nou règim va enfrontar-se a conflictes immediats, com una onada d'anticlericalisme amb la crema d'esglésies i la pressió revolucionària de sectors anarquistes (CNT) mitjançant vagues i ocupacions de terres.

2. El Bienni Progressista (1931-1933): Un Projecte de Modernització

Les Corts constituents i la Constitució de 1931

El 28 de juny de 1931 es van celebrar eleccions a Corts Constituents, que van donar una clara majoria a la coalició republicanosocialista. La tasca principal d'aquestes Corts va ser la redacció d'una nova Constitució, aprovada el desembre de 1931.

Principis Fonamentals de la Constitució de 1931	Descripció
Consolidació Democràtica	L'Estat es definia com una "República de treballadors de totes les classes". Establia el sufragi universal masculí i femení i una estricta divisió de poders.
Organització Territorial	Es configurava un "Estat integral", compatible amb l'autonomia de les regions. Es reconeixia la possibilitat de constituir governs autònoms.
Aconfessionalitat de l'Estat	Es proclamava la separació entre l'Església i l'Estat, reflectint la visió d'una part del republicanisme que considerava la influència eclesiàstica com un obstacle per a la modernització.
Drets i Llibertats	S'establia una àmplia declaració de drets individuals i llibertats públiques i privades.

Un cop aprovada la Constitució, Niceto Alcalá Zamora va ser elegit President de la República i **Manuel Azaña** va ser nomenat President del Govern, encapçalant un executiu que va emprendre un vast programa de reformes.

Les Grans Reformes del Govern d'Azaña

El govern va impulsar un seguit de reformes destinades a modernitzar el país en un context de crisi econòmica mundial.

- **Reforma Militar:** Impulsada per Azaña, pretenia professionalitzar l'exèrcit, assegurar la seva submissió al poder civil i reduir el seu sobredimensionat cos d'oficials.
 - Es va aprovar la **Llei de Retir de l'Oficialitat (1931)**, que oferia el retir amb sou íntegre als militars que no juressin fidelitat a la República.
 - Es va tancar l'Acadèmia General Militar de Saragossa.
 - Es va crear la **Guàrdia d'Assalt**, una força policial lleial al règim.
 - La reforma va ser rebuda amb hostilitat per part dels sectors més conservadors de l'exèrcit, especialment els "africanistes".

- **Reforma Religiosa:** En línia amb la Constitució, es buscava limitar la influència de l'Església.
 - Es va suprimir el pressupost estatal per al culte i el clero.
 - Es van legalitzar el matrimoni civil i el divorci (1932).
 - La **Llei de Confessions i Congregacions (1933)** va prohibir als ordes religiosos dedicar-se a l'ensenyament i va permetre la dissolució d'aquells considerats un perill per a l'Estat, com la Companyia de Jesús.
- **Reforma Educativa:** Es va promoure una educació pública, laica i universal.
 - Es van construir prop de 13.000 escoles entre 1931 i 1933.
 - Es van crear les **Missions Pedagògiques**, grups itinerants que portaven la cultura (teatre, cinema, biblioteques) a les zones rurals.
- **Reforma Territorial:** La Constitució va obrir la porta a l'autonomia regional.
 - **Catalunya:** Després de la presentació de l'Estatut de Núria, les Corts van aprovar l'**Estatut d'Autonomia de Catalunya** el setembre de 1932. Es va establir la Generalitat com a govern propi amb competències en economia, educació i cultura.
 - **País Basc:** Un primer projecte, l'Estatut d'Estella, va ser rebutjat per ser considerat confessional i poc democràtic. Un nou estatut no s'aprovaria fins a l'octubre de 1936.
 - **Galícia i Andalusia:** Van iniciar els seus processos autonòmics, que no van culminar.
 - **Illes Balears:** Un projecte d'Estatut d'Autonomia impulsat el 1931 va fracassar per la manca de suport popular i polític i les reticències de Menorca davant el centralisme mallorquí.
- **Reforma Agrària:** L'objectiu era resoldre el problema del latifundisme al sud d'Espanya i millorar les condicions dels jornalers.
 - La **Llei de Reforma Agrària (1932)** preveia l'expropiació (amb indemnització) de grans finques no cultivades directament pels propietaris per repartir-les entre famílies de pagesos.
 - Es va crear l'**Institut de Reforma Agrària (IRA)** per gestionar el procés.
 - L'aplicació va ser extremadament lenta, generant frustració entre els camperols i una forta oposició dels grans terratinents.
- **Reformes Socials i Laborals:** Impulsades pel ministre Francisco Largo Caballero, buscaven millorar les condicions dels treballadors.
 - La **Llei de Contractes de Treball** va regular els convenis col·lectius i va establir el dret a vacances pagades.
 - La **Llei de Jurats Mixtos** va crear tribunals d'arbitratge entre patrons i obrers.
 - Es va aprovar la setmana laboral de 40 hores. Aquestes mesures van ser ben rebudes pels sindicats però van generar el rebuig de la patronal.

La qüestió de la dona i el sufragi femení

La Constitució de 1931 va establir la igualtat legal entre homes i dones. Durant aquest període es van aprovar lleis que permetien el divorci, equiparaven els drets dels cònjuges i obrien professions abans vetades a les dones.

El debat més significatiu va ser el del sufragi femení. A les Corts Constituents, la diputada **Clara Campoamor** (Partit Radical) va defensar aferrissadament el dret a vot de les dones com una qüestió de justícia democràtica. S'hi van oposar altres diputades d'esquerres com **Victoria Kent** (Partit Republicà Radical Socialista) i **Margarita Nelken**.

(PSOE), argumentant que el vot femení, suposadament influenciat per l'Església, afavoriria les dretes. Finalment, l'1 d'octubre de 1931, el sufragi femení va ser aprovat per 161 vots a favor i 121 en contra. Les dones van votar per primera vegada a les eleccions generals de 1933.

3. Crisi i reorganització política (1932-1933)

Radicalització i Desgast del Govern

La lentitud de les reformes, especialment l'agrària, va provocar la impaciència de les bases obreres i camperoles. La **CNT**, i el seu sector més radical (FAI), van optar per la via insurreccional, promovent vagues i aixecaments com el de **Casas Viejas** (gener de 1933), la dura repressió del qual va desacreditar profundament el govern d'Azaña.

Reorganització de les Dretes

Paral·lelament, les reformes van mobilitzar els sectors conservadors:

- El **Partit Radical** d'Alejandro Lerroux va aglutinar el vot de centredreta descontent.
- Els sectors catòlics es van organitzar al voltant de la **Confederació Española de Derechas Autónomas (CEDA)**, liderada per José María Gil Robles, que va esdevenir un partit de masses.
- Van sorgir grups d'inspiració feixista com les **JONS** i **Falange Española**, liderada per José Antonio Primo de Rivera.
- El general **Sanjurjo** va protagonitzar un intent fallit de cop d'Estat l'agost de 1932.

El desgast del govern, la pèrdua de suports i la creixent conflictivitat social van portar Azaña a dimitir. El president Alcalá Zamora va dissoldre les Corts i va convocar eleccions per al novembre de 1933.

4. El Bienni Conservador (1934-1936)

El gir a la dreta i el desmantellament de les reformes

Les eleccions de novembre de 1933 van donar la victòria als partits de centre i dreta. **Alejandro Lerroux** va formar govern amb el suport parlamentari de la CEDA. Aquest nou executiu va iniciar un procés de rectificació de la política anterior:

- **Contrareforma Agrària:** Es va frenar la reforma, es van retornar terres a la noblesa i es va concedir llibertat de contractació, la qual cosa va provocar una caiguda dels salaris dels jornalers.
- **Política Religiosa:** Es va suspendre la legislació laica, es va aprovar un pressupost per al culte i el clero i es van iniciar negociacions amb la Santa Seu.
- **Exèrcit:** Es va aprovar una llei d'amnistia que va beneficiar els implicats en el cop de Sanjurjo.
- **Autonomies:** Es va paraitzar el debat de l'estatut basc i es va entrar en conflicte amb la Generalitat de Catalunya, presidida per Lluís Companys, a propòsit de la **Llei de Contractes de Conreu**.

La Revolució d'Octubre de 1934

L'octubre de 1934, l'entrada de tres ministres de la CEDA al govern de Lerroux va ser interpretada per l'esquerra com un pas cap al feixisme. La UGT va convocar una vaga general revolucionària.

- **A Catalunya:** Lluís Companys va proclamar l'**Estat Català dins de la República Federal Espanyola** el 6 d'octubre. El moviment va ser ràpidament sufocat per l'exèrcit, el govern de la Generalitat va ser empresonat i l'Estatut d'Autonomia va ser suspès.
- **A Astúries:** Miners socialistes, anarquistes i comunistes, units en l'**Aliança Obrera**, van protagonitzar una autèntica revolució social, prenent el control de la regió. El govern va enviar les tropes de l'Àfrica, comandades pel

general **Francisco Franco**, que van reprimir l'aixecament amb una brutalitat extrema.

La repressió va deixar milers de morts i més de 30.000 detinguts a tot l'Estat. El govern es va dretanitzar encara més, però la coalició radical-cedista es va enfonsar el 1935 a causa d'escàndols de corrupció com el **cas de l'Estraperlo**. Alcalá Zamora va convocar noves eleccions per al febrer de 1936.

5. El Front Popular i el camí cap a la Guerra (1936)

Les Eleccions de Febrer i la Represa Reformista

Davant la polarització, les esquerres (republicans, socialistes, comunistes) es van agrupar en una coalició electoral, el **Front Popular**. Les dretes es van presentar dividides. El Front Popular va guanyar les eleccions i Manuel Azaña va ser nomenat President de la República, amb **Santiago Casares Quiroga** com a cap de govern.

El nou govern va reprendre immediatament el programa reformista:

- Es va decretar una **amnistia** per als presos polítics de la Revolució de 1934.
- Es va **restablir l'Estatut d'Autonomia de Catalunya**.
- Es va **accelerar la Reforma Agrària**, fet que va provocar nombroses ocupacions de terres per part de camperols impacients.

Escalada de la tensió i el cop d'Estat

La victòria del Front Popular va ser rebuda per les dretes i l'exèrcit com una amenaça revolucionària. El clima social es va deteriorar ràpidament, amb enfrontaments violents al carrer entre milícies falangistes i d'esquerres.

Mentrestant, un grup de militars (entre ells els generals **Mola, Franco i Sanjurjo**) conspirava per organitzar un cop d'Estat, amb el suport de la Itàlia feixista, l'Alemanya nazi i sectors financers espanyols.

- El 12 de juliol de 1936 va ser assassinat el tinent de la Guàrdia d'Assalt José Castillo, d'ideologia socialista.
- Com a represàlia, el 14 de juliol, companys de Castillo van segrestar i assassinar el líder monàrquic **José Calvo Sotelo**.

Aquest assassinat va servir de pretext per accelerar el cop. L'**aixecament militar va començar el 17 de juliol** al Marroc i es va estendre a la Península els dies 18 i 19. El cop va fracassar a les principals ciutats com Madrid i Barcelona gràcies a la resistència de les forces lleials a la República i les milícies obreres. El fracàs parcial de l'alçament va dividir Espanya en dues zones i va marcar l'inici d'una guerra civil que duraria gairebé tres anys.